

“FOLKLOR VE İSLAM” PROBLEMİNE ARKAİK- MITOLOJİ DÜŞÜNCE KONTEKSİNDE BAKIŞ

Galib SAYILOV
galibsayilov@mail.ru

A VIEW TO THE PROBLEM “FOLKLORE AND ISLAM” IN THE ARCHAIC-MYTHOLOGY THINKING CONTEXT

ÖZ “Folklor ve İslam” sorunu, araştırma konusu gibi karmaşık sorunları, özellikle de metodolojik yaklaşımları kapsar. Bu alandaki materyalist ve idealist yaklaşımlar birbirini reddeder. Din ve folklor - her ikisi de kamu bilinci olduğu için onlara felsefi yaklaşımda her zaman günceldir. Mitoloji, halk bilincinin tarihinde ilk aşama olarak kabul edilir. Mitolojik bilincin parçalanması ile ondan birçok bilinç biçimleri gelişir. Din ve folklor da mitolojik bilinçten güncel değişme uğrayarak bağımsız tarihsel bilinç biçimlerine dönüşür. Mitoloji ve din birbirinden ayrılmaz fenomenlerdir ve onlar hem diakronik-tarihi, hem de sinkronik düzlemde aynı yaratılış gerçeğini kabul ederler. Folklor da mitoloji ve din gibi bir halk bilinci kavramıdır. Din, yaratılış ideolojisi, bakış açısı ve sosyal-kültürel davranış sistemi gibi folklor ile yakından bağlantılıdır. Vahiy dinleri, ilahi-kanonik olaylardır. Vahiy metinlerinin sözlü anlatımla tebliği onun folklor düzeyini oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Folklor, Mit, Mitoloji, Din, İslam, Materyalizm, İdealizm, Toplumsal Bilinç, Mitolojik Bilinç, Tarihsel Bilinç

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş Tarihi
Received: 01.12. 2018

Kabul Tarihi
Accepted: 05.01.2019

ABSTRACT The problem of “Folklore and Islam” covers the complex issues, especially the methodological approaches as the research theme. The materialist and idealist approaches in this area deny one another. As the religion and folklore - both are of public consciousness, the philosophical approach to them is always actual. Mythology is considered the first stage in the history of public consciousness. Many of the forms of consciousness are developing through the division of mythological consciousness. Religion and folklore are transformed into the forms of independent historical consciousness by actual membership in mythological consciousness. Mythology and religion are inseparable phenomena, and they confirm the truth of the same creation in both diachronically-historical and synchronous stages. Folklore is a concept of public consciousness like mythology and religion. Religion is closely linked to folklore, such as the ideology of creation, its outlook and the social-cultural system of behavior. Revelation is the divine-canonical phenomenon. The propagation of the revelation texts by oral verbalism constitutes the level of folklore.

Keywords: Folklore, Myth, Mythology, Religion, Islam, Materialism, Idealism, Social Consciousness, Mythological Consciousness, Historical Consciousness

FOLKLOR VE İSLAM: METODOLOJİK YAKLAŞIMLAR

Din ve Folklor Materyalist ve İdeyalist Bakış Açısında

“Folklor ve İslam” sorunu, araştırma konusu gibi karmaşık sorunları, özellikle de metodolojik yaklaşımları kapsar. Bu alandaki materyalist ve idealist yaklaşımlar birbirini reddeder. Din ve folklor - her ikisi de kamu bilinci olduğu için onlara felsefi yaklaşım daima günceldir.

Halk bilinci, din ve folkloru aynı anda birleştiren noktalardan biridir. Bunlar her zaman bilinç formudur. Din hem çoktanrılı inançlar hem de tek tanrılı vahiyler gibi tüm durumlarda olduğu gibi insanın “konuşmasından geçerek” kelimelere dönüşür. Bu durumda, herhangi bir olayın aktarımı onu folklorlaştırır. Çünkü “folklor” kavramının amacı, düşüncenin sözel ifadesi ile ilgilidir. Bilinçte olan, sözlü anlatımla ifade edilen “varyantlaşma”, “kollektifleştirme” ve “doğaçlama” ifadeleri onu hem de folklor metnine dönüştürür. Böylece, dinin vahiy bilgisi, yani teokozmik bilginin sözel ifadesi, onu folklor ile birleştirir. Böylece, dinle folklorun birleşik ilişkilerinin bir ilişkisi de mazmunla (din) içeriğik (ifade biçimi) gibi düşünülebilir.

Kamu bilinci, bireylerden oluşan toplumu genel olarak kapsayan toplam düşünce sistemidir. Bu sistem katmanlı bir yapıya sahiptir. Din, felsefe, folklor, edebiyat, bilim, sanat vb. kamu bilincinin biçimleridir. Bu formlar, aynı kamu bilincini farklı kodlar aracılığıyla ifade eder. Halk bilinci diakronik yapıya göre iki aşamadan oluşur: mitolojik ve tarihsel bilinç. Bilimde, toplum bilincinin iki aşaması farklılık arzeder: mitolojik ve tarihsel bilinç. Bunlar mekan-zaman bakış açılarına göre farklı sistemlerdir. Gerçekliğin yansıması mitolojik kavram içinde mekan-zaman, kapalı-tekrar bir yapıya sahiptir. Varlık ister tam olarak isterse de bileşen parçalarında bir noktadan başlayarak, kapalı bir yörünge üzerinde hareket eder ve bu noktada varlığını sona erdirir. Bundan sonra yeni kapalı devre başlar. Dolayısıyla, mitolojik dünya modelindeki gerçeklik kapalı, tekrarlanan mekan-zaman sistemi olarak düşünülmüştür. Tarihi bilinç modelinde, zaman ve mekanın kapalılığı bozulur ve bir yörünge üzerinde hareket eder.

Mitolojik bilincin tarihi, insan düşüncesinin tarihinde ilk aşama olarak kabul edilir. Bu aşamanın sonuna doğru, mitolojik bilinç bölünme dönemine girer. Onun parçalanarak dağılması ile din, folklor, bilim ve sanat birbirinden ayrılmaya ve bağımsız olmaya başlar. Dolayısıyla, mitolojik bilinç, yerini tarihi bilinç formlarına bırakır.

Mit, Mircea Eliade'nin yazdığı gibi, bileşik fenovendir: “Mitin öyle bir tanımını bulmak mümkün değildir, hem tüm bilim adamları tarafından kabul edilsin, hem de uzman olmayanlar için de anlaşılır olsun ... Bu, her zaman herhangi bir “yaratılış” hakkındaki hikayedir. Bize nasıl olduğu anlatır ve biz mitteki “neysenin” olup bittiği kaynaklarına yaklaşırız. Mit, her zaman doğrudan bahseder” (9, s. 33-34). (Элиаде М., Аспекты мифа, Москва, Академический проект, 2001. с. 240)¹

Efsanelerde en önemli nokta, gerçek ve gerçekçilikle ilgili kimliktir. Bu nokta, folklor-din ilişkilerinin incelenmesi için de önemlidir. Mitler dünyayı yorum ve şerh eden metinler gibi bakış açısı karakterlidir. Dini metinler de dünyayı açıklar ve yorumlar. Mit, açıklamalarını doğru olarak kabul ettiğinden, gerçek şu ki, dini düşüncenin amacı gerçektir.

¹ (Элиаде М., Аспекты мифа, Москва, Академический проект, 2001. с. 240)

Mitin hakikat iddiası da diğer araştırmacılar tarafından kabul edilir. Bu açıdan bakıldığında öncelikle M.İ.Steblin-Kamenski'nin ünlü yaklaşımına dikkati çekmek gerekir. O, “Mit” adlı kitabında yazar ki, mit, ne kadar sivil gerçek olsa da, kurulduğu ve yaşadığı yerde gerçek olarak kabul edilen hikayedir” (8, s.4). (Стеблин-Каменский М.И., Миф, Ленинград, Наука, 1976, с.121)²

Ya da, K. Lewis-Stros şöyle yazar: “Mit ne kadar mit olarak algılanır, o, mit olarak kalır” (7, p 19). (Леви-Строс К., Структурная антропология, Москва, Глав. Ред Вост. Лит., 1985, с.536)³

Bu “basit fikir”in büyük anlamları vardır. Burada mitin özü, gerçeklik kavramı ışığında açıklanmaktadır. “Mit gibi kabul etmek” bu anlamda kastedilir. Yani, bir mitin metni gerçek olarak kabul edilir, o, mit olarak kalır. İnsanlar mitin “gerçeğine” olan güvenlerini kaybettiklerinde, o, bir folklor metnine dönüşür.

Kamu bilincinin gelişmesindeki en önemli konu, mitolojik bilincin tarihsel bilince geçişidir. Buradaki konuşma, mitolojik hayal sistemlerinin çöküşünden ve yeni bir hayal gücüne geçişten kaynaklanır. Bu geçit merhalesinin nasıl oluştuğunu hayal etmek ve tanımlamak zordur. Çünkü konu, tarihin en derinliklerindeki tabakalarla ve karanlık dönemlerle ilgilidir. Bize bu geçişi yansıtan doğrudan gerçekler ulaşmamıştır. Çünkü, biz tarihi bilinç taşıyıcıları olan insanların elindeki tüm olgular artık dönüşüm etmiş, yani mit olayı olmaktan çıkıp, tarihi bilinç olayına dönüşmüş belgelerdir. Bu nedenle felsefi tarihçiler, mitçiler, antropologlar, sosyologlar bu konuyla sadece *mantıksal* varsayımlarla ilgilenirler.

Biz burada “varsayım” kelimesinin karşısında “mantıksal” kelimesini italik olarak kullandık Bunu yazarken, Allah'ın yarattığı maddi dünyanın değişmez yasalarına değindik. Yani bunlar yaratılış evrenine özgü olan varlık alemi için karakteristik özelliklerdendir ve kıyamete kadar değişmez kalacaktır. Bu aynı zamanda araştırmacılara “geçit” merhalesindeki olaylar için genel modelleri tarihsel geçiş sürecinde tatbik etmeğe zemin oluşturur.

Azerbaycan halk edebiyatında mitolojik bilinçten tarihi bilince geçiş konusuna dikkat çekmiş S.Rzasoy yazıyor ki, mitolojik bilinç ve tarihi bilinç insanlığın bilinç tarihinin iki seri gelişme merhalesi gibi son derece büyük zaman kesimlerini kapsamaktadır. Mitolojik bilinç, tarihi bilincden öncedir. Mitolojik bilinçten tarihsel bilince giden yol, dünyanı sürekli olarak psikolojik bir deneyime dönüştüren insan bilincinin evrimsel yoludur. Bilim ve diğer deneysel formların gelişmesiyle, insanın dünya hakkındaki görüşleri gelişir ve buna uygun olarak insanla dünya arasındaki ilişkilerin iletişim-bağlantı ile olan bilinç de içerik, kalite ve işlevsel açıdan gelişir (3, s. 184).(Rzasoy S., Şüurun İnkişaf Merhaleleri: Mitoloji ve Tarihi Bilinç, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler, XLI kitap, Bakü, “İlm ve Tahsil”, 2013, s. 168-201)⁴

Böylece, ne olduysa ara geçiş evresinde oldu. Bunlardan bazılarını dikkat edelim. Tanınmış Rus bilim adamları V.V.İvanov ve V.N.Toporov mitolojik bilinçten tarihi bilince geçişi tasvir ve tahlil ederken bu süreçte mitolojik ve tarihsel bilinç modellerinin birbirleriyle “kreotalizasiya” ettiğini vurgulamış ve bunu “modellerin birbirine laylanması” gibi yorumlamışlardır (6, s. 8). (Иванов Вяч. Вс., Топоров В.Н., Славянские языковые моделирующие семиотические системы (древний период), Москва, Наука, 1965,с. 246)⁵

² (Стеблин-Каменский М.И., Миф, Ленинград, Наука, 1976, с.121)

³ (Леви-Строс К., Структурная антропология, Москва, Глав. Ред Вост. Лит., 1985, с.536)

⁴ (Rzasoy S., Şüurun İnkişaf Merhaleleri: Mitoloji ve Tarihi Bilinç, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler, XLI kitap, Bakü, “İlm ve Tahsil”, 2013, s. 168-201)

⁵ (Иванов Вяч. Вс., Топоров В.Н., Славянские языковые моделирующие семиотические системы (древний период), Москва, Наука, 1965,с. 246)

Bilim adamları tarafından “kreolizasiya” hadisesi çok önemli bir konudur. Bu, bize anlatıyor ki, mitik yapılar yok olmaz, dönüşüm edilir ve en önemlisi de dönüşüm sonucu ortaya çıkan yeni form kendi geçmişini korumaya devam eder. Yani mitik modeller yeni yapının ya derinliklerinde, ya periferik, az fonksiyonel yerlerinde kendilerini korumaya devam eder. İşte bu nokta araştırmacılara mitolojik geçmişi kurtarmak için, onun rekonstrüktif modellerini ortaya çıkarmaya izin verir.

Bildiğimiz gibi, mitolojinin bilinci “mit” dir. Yani biz mitolojik bilinç dönemini değerlendirirken her şeye mitin gözü ile bakar, her olayı mitin yapısı bağlamında değerlendiriyoruz. Bu da doğaldır. Biz toplumsal bilincin başlangıç dönemine sadece “mit” fenomenine göre “mitoloji” diyoruz. Bu durumda bizi ilgilendiren esas konu mitin geçiş dönemindeki kaderidir. Peki bu geçiş sürecindeki mitlere ne oluyor?

S.Rzasoy yazıyor ki, mitolojik bilinçten tarihi bilince geçiş mekanik yenilenme, izsiz yokolma biçiminde olmaz. Tarihsel bilinç, mitolojik bilince dayanarak gelişir. Bu sürece demifonizasyon denir. Demifologizasiya - harfi anlamda “demifleşme – mitsizleşme”, süre açısından mitolojik metnin mite mahsus işaretlerinden yoksun olması demektir ... Örneğin, ilkel kültürün ritüel mekanizmaları dini kultlarda hemen hemen önceki, sanatta ise yeni - estetik işlevi yerine getirir. Kültürel kahramanın etkinliğini taşıma yolu ile gerçekleştirilen mitolojik metinler tarihi bilinç düzleminde destanlar için zemin oluşturur, çeşitli ekzoterik mitler masalları şekillendirir vb. dolayısıyla, mitolojik bilinçten tarihi bilince geçişin şekli renkli, içeriği genişir” (3, s. 186). (Rzasoy S., Şüurun İnkişaf Merhaleleri: Mitoloji ve Tarihi Bilinç, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler, XLI kitap, Bakü, “İlm ve Tahsil”, 2013, s. 168-201)⁶

Şunu da belirtelim ki, yazarın konuyla ilgili bilimde mevcut kaynaklara dayanarak genelleştirme yapmış, aynı zamanda kendi açıklamalarını da eklemiştir. Buna bir şey söyleyemeyiz. Esas konu olarak “demifoloji” dikkatimizi çeker.

MITİN TARİHE KEÇİD MERHALESİ

Mitolojik ve İdeolojik Hedefler

Bu çok önemli bir konudur. S. Rzasoy bunu “mitsizleşme” olarak nitelendirdir. Bunu kabul etmekle birlikte, “demifologizasyon”un sadece “mitsizleşme” olarak değil, aynı zamanda “mitten (mit olmaktan) çıkış”, “mitten kopma” olarak da tanımlanabilir. Ancak, nasıl ifade edildiklerine bakılmaksızın, asıl mesele, dedikleri gibi, “mitten kopan mitin” kaderidir: Mit kendi mit kalıbından nasıl kurtulur? Bu soru doğrudan mit-din ilişkileri ile ilgilidir.

Aynı yazar şöyle yazar: “Mit tarihe geçit merhalesinde mitolojik ideolojik olarak farklı hedeflere ayrılıyor: Bu ideolojinin ilk biçimlerini oluşturan din, bu yörüngelerden en önemlisidir. Mitten sonraki dönem- tarihsel bilinç dönemi genellikle dinin çağını oluşturur. Mitolojik bilinçten tarihsel bilince geçiş, aslında tek tanrılığa giden bir yoldur. Antik ve Ortaçağ bilincinin tüm tezahürleri “din”dir. Tarihsel bilinç, bu dönemde, rasyonel-bilimsel kanallar tarafından aldıkları her türlü bilgiyi, dini doktrinlerin ışığında almıştır (3, s. 186-187). (Rzasoy S., Şüurun İnkişaf Merhaleleri: Mitoloji ve Tarihi Bilinç, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler, XLI kitap, Bakü, “İlm ve Tahsil”, 2013, s. 168-201)⁷

⁶ (Rzasoy S., Şüurun İnkişaf Merhaleleri: Mitoloji ve Tarihi Bilinç, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler, XLI kitap, Bakü, “İlm ve Tahsil”, 2013, s. 168-201)

⁷ (Rzasoy S., Şüurun İnkişaf Merhaleleri: Mitoloji ve Tarihi Bilinç, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler, XLI kitap, Bakü, “İlm ve Tahsil”, 2013, s. 168-201)

Yazarın bu fikri, bizim konumuz açısından günceldir. Bu nedenle, bu fikri mantıksal analize getirmek gerekir:

Rzasoy'un mitten tarihi geçit merhalesinde mitolojik ideolojiyi farklı yönlerde parçalara ayırması ve ilk biçimleri aynı dinin ideolojisinden oluşan dinin bu yönlerinden en önemlisini oluşturduğu düşüncesini fark ettiğimiz ve anladığımız anlar (yerler) var.

Her şeyden önce mitolojiden türeyen din sadece materyalisttir. Biz dini vahyi-kutsal bir ritüel olarak algılıyoruz. Bu, bizim tez konusu problemine en önemli ve özel metodolojik yaklaşımımızdır. Ancak, S.Rzasoy'un fikrine burada "hassas" yaklaşarak, onun kendi bakış açısında "ilahi başlangıç" düşüncesi yer alması ve mitolojik- din ilişkilerine, bir az sonra tahlil edeceğimiz gibi tamamen özgün görüşlerdir. Bu açıdan yazarın dini mitolojiden yararlanması hakkındaki fikri de tamamen materyalist bir görüş değildir. S. Rzasoy'a göre mitoloji ve din ayrılmaz bir fenomendir ve onlar hem diakronik-tarihi, hem de sinkronik düzeyde yaratım gerçeklerini onaylarlar.

Mit çağının tüm kültürel tezahürleri mitin rengine boyandığı gibi, tarihsel bilincin mitden sonra gelen ilk dönemi de dini semantika ve dini nitelik kazanır. Harfi anlamda politeizm-çoktancılık, monoteizm-tektanricılığı ifade eder. Zerdüştlük, Budizm vb. bu türden olan politeist inanç sistemidir. Bundan başka toplum tarihinden bellidir ki, inançların birbirleriyle yoğunlaşmasının tarihsel-kültürel olgulardan biri olduğu bilinmektedir. Toplumlar birlikte büyüdükçe, bu doğal süreçte birbirini içine alan doğal teist düşünce ve imgeler birbiriyle yüzleşmekte ve yeni modeldeki "teoslar"ın birleşmesi için yeni şartlar gerektirmektedir. Bu süreçte, güçlü toplumun teosu, yeni koşulların yarattığı modelin merkezi unsuru haline gelir. Geri kalan tüm teoslar kendi etkileme derecesinde çekirdek teosun etrafında toplanır. Tabi ki, içinde bulunduğu toplumun toplumsal-kültürel etkileri zayıf olan teoslar bu süreçte kaybolabilir. Dinler tarihinden, hatta büyük etnik gruplar kendi eski inançlarından koparak, yeni inanç ideolojilerini kabul ettikleri iyi bilinmektedir.

İşte çok güncel bir soru: yeni tarihi süreçte, başka sözle tarihi bilinç döneminde mitle din birbirleriyle nasıl ilişkide olur? Şunu da belirtelim ki, bilim hakkında ilginç fikirler vardır. Soruyu bu fikirlerin ışığında netleştirmeye çalışalım.

A.Y.Gureviç'e göre, orta çağlarda sembolizmin bünyesinde makrokosmla mikrokosm aynılaştırılması durur, şöyle ki, doğayla insanın onda Tanrı karakterinin izleyece bileceği ayna olduğu anlaşılırdı. Bu nedenle, filozoflar doğayı incelemek gerektiğini düşünmüşlerdir: insan doğayı anlayarak, kendisini onun içinde bulur, onun aracılığıyla ilahi düzeni ve Tanrı'nın kendisini anlamaya başladığını düşünür. Tanrı'nın suretine uygun ve onun gibi yaratılmış insan yaratılışın taçı olarak düşünülür: geri kalan her şey onun için yaratılmıştır (5, s. 71-73). (Гуревич А.Я., Категории средневековой культуры, Москва: Наука, 1984, с. 350)⁸

Araştırmamız ışığında bilim insanının bu düşüncesini tahlil etme ihtiyacı duyduk. Gördüğümüz gibi, A.Y.Gureviç orta asrlar düşüncesini ilk önce sembolik düşünce tarzı olduğunu düşünüyor. Sembolizm, bir karakterin gerçek belirli bir alanının, elementinin sembolüdür. Gerçekten de, ortaçağ kültüründeki her öge sembolik bir işarettir. Hatta sufi şiirdeki şiirsel model bile tamamen sembolizm üzerine kurulmuştur.

Yazara göre, makrosomla mikrosomun özdeşliği bu sembolizme dayanmaktadır. Bu tez, konumuz açısından özellikle önemlidir.

⁸ (Гуревич А.Я., Категории средневековой культуры, Москва: Наука, 1984, с. 350)

Makrokosm - harfi anlamda “büyük dünya”, mikrokosm – “küçük dünya” anlamına gelir. “Makrokosm/büyük dünya” olarak adlandırıldığında-evren, “mikrokosm/küçük dünya” anlamına gelen-insandır. Ve Gureviç'ten görebileceğiniz gibi, ortaçağ sembolizmi evrendeki adamı tanımlar. Yani, çok basit bir dilde söylersek, evrenin yapısı insanda ve insanın da yapısı evrende tekrarlanır. Bunlar birbirinin büyük ve küçük versiyonlarıdır.

Şunu söylemeliyiz ki, orta çağlarda Doğu-İslam düşüncesinde de aynen böyledir. Evren- “alem-i kebir”, insan-“alem-i sağır” olarak adlanır. Alem-i-Kebir - büyük dünya, alem-i sağır- küçük dünya demektir. Doğu-İslam düşüncesinde, bunların aynı olduğunu bildirmek için “kitap” istiaresi de kullanılmıştır. Evren –“büyük kitap”, insan – “küçük kitap”tır.

“Kitap” istiaresi, insanla evren arasındaki kimliğin ilahi bilgi olduğunu vurgulamak içindir. “Kitap”- Arapça bir kelimedir ve “yazı” demektir. Böylece, Doğu-İslam, aynı zamanda, tasavvufi-irfani düşüncede evren-büyük yazı, insan-küçük yazıdır. Bu ise doğrudan İlahi başlangıca -Allah`a (c.c) bağlıdır. Allah dünyanı ve insanı kelimelerden, yani bilgidен yarattı.

Biz bunun arketipini mitolojide buluyoruz. Mitolojide insan, dünya ve doğa aynı dizi olarak kabul edilir. “Kitab-i Dede Korkut” daki Oğuz isminin halkın, devletin, toprakların ve Oğuzların dedeleri olan Oğuz`u, hem de her bir Oğuz insanını bildirir. Oğuzunun atası olan Oğuz'dır.

“Felsefeye Giriş” kitabında şöyle denilir: “Ortaçağ düşüncesi, kendine göre teosentriktir: herkesin varlığını belirleyen gerçeklik onun için doğa değil, Allah`tır (4, s. 116) .(Введение в философию, В 2-х частях, Часть 1, Москва, 1989, с. 291).⁹ Ortaçağ dili, genel fonksiyonel-işaret metni gibi ortaçağ dünya modelini onun tüm kodları üzere semiotik-işaret düzleminde projeksiyon ve dilin ayrı ayrı birimleri bu dünya modelinde şifrelenmiş bilgi kodlarının polisemantik şifresi - açar metni görevini üstlenir. (2, s. 50) (Rzasoy S., Nizami “Yeddi Güzül”i Metninde Modellşen Dünya ve Semiotik Mifoloji Fonksiyonlu İsimler, Genç Edebiyatçıların Respublika Konferansı (tezisler), Bakü, “İlm”, 1992, s. 50-51)¹⁰

Mitlerin canlı olduğu dönemde konuşma dili gerçeklikden özel semiotik mesafe ile ayrılmamıştı, dolayısıyla onun bildirdiği nesne arasındaki köklü fark duyulmuyordu ... Sonraki gelişimde sözle eşyanın istiarik ayniyeti parçalanır, işaret ile cisim birbirinden keskin şekilde aralanır ve işaret ile cisim arasında büyük boşluk oluşur. Böylece, Ortaçağ kültüründe sözle cisim arasındaki büyük mesafe sayesinde yüksek soyutlaşmalar düzeltilir (1, s. 236-237). (Mehdiyev N., Orta Çağ Azerbaycan Kültürünün Bazı Etnik Esasları, Azerbaycan filolojisi Sorunları, 2. Yayını, Bakü, 1984, s. 236-241)¹¹

Böylece, Mitoloji toplumsal bilinç tarihinin ilk aşaması olarak kabul edilir. Mitolojik bilincin parçalanması ile ondan bir çok bilinç biçimleri gelişir. Din ve folklor da mitolojik bilinçten güncel değişme uğrayarak bağımsız tarihsel bilinç biçimlerine dönüşür. Kamu bilincinin gelişmesindeki en önemli konu, mitolojik bilincin tarihsel bilince geçişidir. Mit-tarih geçit merhalesini öğrenmenin zorlukları ilk önce bu sürecin mekan-zaman sınırlarını belirlemeğin zorluğu ile ilgilidir. Din bizim yaşamamızda tüm durumlarda vahiy - ilahi risalet

⁹ (Введение в философию, В 2-х частях, Часть 1, Москва, 1989, с. 291)

¹⁰ (Rzasoy S., Nizami “Yeddi Güzül”i Metninde Modellşen Dünya ve Semiotik Mifoloji Fonksiyonlu İsimler, Genç Edebiyatçıların Respublika Konferansı (tezisler), Bakü, “İlm”, 1992, s. 50-51)

¹¹ (Mehdiyev N., Orta Çağ Azerbaycan Kültürünün Bazı Etnik Esasları, Azerbaycan filolojisi Sorunları, 2. Yayını, Bakü, 1984, s. 236-241)

olayıdır. Mitoloji ve din bir-birinden ayrılmaz fenomenlerdir ve onlar hem diakronik-tarihi, hem de sinkronik düzlemde aynı bir yaratılış gerçeğini kabul ederler.

“Folklor ve İslam” sorununa arkaik-mitolojik düşünce bağlamında “dini folklor” terimine fikir bildirmek güncel konulardandır. Elbette, din hem de sözel yolla yayılır. Odur ki, kutsal hadislerin kendileri bile bu süreçte efsanelere, rivayetlere dönüştürülebilir. Ayrıca, özellikle tasavvufta çok dini rivayet ve efsaneler vardır. Bunların çoğu gerçek hayatla sadece metinlerdeki isimlerden başka hiç biri özdeşmez. Örneğin, tasavvuf geleneğinde Ali (as.) ile ilgili birçok efsane ve rivayetler vardır. Ve bunların büyük çoğunluğunun tarihi gerçeğe hiçbir ilgisi yoktur. Bunlar, kelimenin gerçek anlamında folklordur.

Böylece, folklor mitoloji ve din gibi toplumsal bilinç kavramıdır. Mitoloji, toplumsal bilincin başlangıç aşamasıdır, folklor mitolojik bilinçten tarihi bilince geçiş sürecinde ondan beslenir. Folklor, genelde, etnokozmik düşünce modeli, sanatsal kendini ifade ve davranış kodudur. O, mitolojiden beslense de, onun sadece devamı olarak ortaya çıkmaz: Mitik düşüncenin sözlülüğü, geleneğin ve kolektifin folklorun onda her zaman “rüşeym” halinde mevcudluğundan haber verir. Din, yaratılış ideolojisi, bakış açısı ve sosyal-kültürel davranış sistemi gibi folklor ile yakından bağlantılıdır. Vahiy dinleri, ilahi-kanonik olaydır. Vahiy metinlerinin sözlü anlatımla yayılımı folklor düzeyini oluşturur.

KAYNAKÇA

- Mehdiyev N. (1984). Orta Çağ Azerbaycan Kültürünün Bazı Etnik Esasları, Azerbaycan filolojisi Sorunları, 2. Yayını, Bakü, s. 236-241
- Rzasoy S. (1992). Nizami “Yeddi Güzül”i Metninde Modellşen Dünya ve Semiotik Mifoloji Fonksiyonlu İsimler, Genç Edebiyatçıların Respublika Konferansı (tezisler), Bakü, “İlm”, s. 50-51
- Rzasoy S. (2013). Şüurun İnkişaf Merhaleleri: Mitoloji ve Tarihi Bilinç, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler, XLI kitap, Bakü, “İlm ve Tahsil”, s. 168-201
- Введение в философию (1989). В 2-х частях, Часть 1, Москва, с. 291
- Гуревич А.Я. (1984). Категории средневековой культуры, Москва: Наука, с. 350
- Иванов Вяч. Вс. Топоров В.Н. (1965). Славянские языковые моделирующие семиотические системы (древний период), Москва, Наука, с. 246
- Леви-Строс К. (1985). Структурная антропология, Москва, Глав. Ред Вост. Лит., с.536
- Стеблин-Каменский М.И. (1976)., Миф, Ленинград, Наука, с.121
- Элиаде М. (2001). Аспекты мифа, Москва, Академический проект, с. 240.